

כג תהלים

ג **נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב**

ד **גַּם כִּי־אֵלֶיךָ בָּגַיָּא צַלְמוֹת לֹא־אֵירָא וְעַ שְׁבֻטְךָ וּמִשְׁעֲנוֹתֶיךָ**

ה **תַּעֲרֹךְ לִפְנָיִ | שְׁלַחַן נִגְדַ צַרְרֵי**

ו **אֶדְ | טוֹב וַחֲסֵד יִדְפְּנוּנֵי כָּל־יְמֵי חַיֵּי**

כד **א לְדוֹד מְזֻמּוֹר**

לִיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהָ

ב **כִּי־הוּא עַל־יְמִיִם יִסְדָּהָ**

ג **כִּי־יַעֲלֶה בְּהַר־יְהוָה**

מסורה גדולה

ינחני ב' מן ארם ינחני במעגלי צדק. **וחסד** ה' וסימנחון אך טוב וחסד חיים וחסד עשית עמדי רדף צדקה וחסד ותשא חן וחסד ואמר אנא יי דנחמיה.

תרגום תהלים

- ג **נַפְשִׁי יִיְתֵב בְּמָנָא וּפְסִיגִין דְּכַרְנֵי בְּהִילְכֻוֹת צַדִּיקֵי מִן בְּגַלְל שְׁמִיָּה: לְחוּד כַּד אֵיזִיל בְּגֻלוֹתָא בְּמִישַׁר טַרְלֵי מוֹתָא לֹא אֶדְחַל מִן בֵּישׁ מְטוּל דְּמִימְרֶיךָ**
- ה **כְּסַעְרֵי תִיגְדֶךָ תַרְיַצָא וְאוֹרִייתֶיךָ הֵינִין יִנְחַמוּנֵנִי: סִדְרָתָא קְדָמִי פְתוֹר מְנָא וְקִיף קָבִיל מְעִיקַיִי דְּהֶנְתָּא בְּעוֹפִין פְּשִׁימִין גּוֹשְׁמֵי וּבְמִשְׁחָ רַבּוּתָא רִישֵׁי כְּהַנְיֵי כְּלִידֵי רִוְיָתָא: בְּרַם טִיבּוּתָא וַחֲסִידָא יִדְפְּנוּנֵי כָּל יוֹמֵי תַיִי כַּד אֵיתִיב בְּבֵית מוֹקְדֵשָׁא דַיְיָ לְנוֹגְדָא דַיּוּמָנָא:**
- ו **לְדוֹד תּוֹשְׁבַחְתָּא דַיְיָ הִיא אַרְעָא וּבְרִייתָהָא תַבַּל וַיִּתְבַּין בַּהּ: אַרְוִם הוּא עַל שְׁבַעָה יַמֵּיָא שׁוֹי שִׁיתָאסְתָּא וְעַל נְהַרוֹתָא אַתְקַנְהָא: מֵאן יִנְפִי לְמִיִּסַּק בְּטוֹר בֵּית מוֹקְדֵשָׁא דַיְיָ וּמֵאן יְקוּם בְּאַתַר קוֹדְשֵׁיהָ:**

עין המסורה

(ג) ינחני – ב': במי' כג,ת'תה' כג,ג. **(ה) צררי** – ב' חסר: תה' כג,ה; לאי,ב. **(ו) וחסד** – ה':תה' כג,ו; איוב יג,ב; מש' כא,כא; אס' ב,יג; נחמ' א,ה. **ושבתי** – ב' (בלשונות שונים): בר' כז,כא; תה' כג,ו. **בבית־י'** – ל"ט: ש"א א,ו; מ"א יב,ב; מ"ב יא,ד,ה; כא,ד; כב,ה;תז' כג,ג,ה; כה,יג; יר' כ,א,ב; כז,ט; כז,יח; כח,א,ה; לח,ד; נב,יג; חגי א,י; זכ' יד,כ,כא; תה' כג,ו; כז,ד; צב,יח; קלד,א; קלה,ב; איכה ב,ז; דה"א כז,יב; דה"ב ו'א; ב,ה; כד,י; כז,יט; לא,יא; לג,ד; לז,י (פעמניים),טו,יז. **לארץ ימים** – ג': תה' כג,ו; צג,ה; איכה ה,ב.

כד (א) לדוד מזמור – ג' ובטעמא (רביע ועולה ויורד): תה' כד,א; קא,א; קיא,א. **ומלואה** – ג' מלא: יר' ח,טז; מו,ב; תה' כד,א. **(ב) יסדה** – ד': יש' כג,יג; עמ' ט,ה; תה' כד,ב; עת,טט. **יכוננה** – ג' תה' כד,ב; מח,ט; פז,ה. **יכוננה** – ד' (בלישנא): תה' ז'יג; כד,ב; מח,ט; פז,ה. **(ג) בהריני'** – ג':*בר' כב,י; יש' ל,כט; תה' כד,ג. **ומי־יקום** – ב': נח' א,ה; תה' כד,ג.

רש"י

שמו יער חרת? – שהיה מנוגב כחרת, והרטיבו הקדוש ברוך הוא מטוב של עולם הבא (ראה שו"ט כג,ו). **(ג) נפשי ישובב** – רוחי, שהופג בצרות ובמנוסה, **ישובב** לקדמותו. **במעגלי צדק** – בדרכי מישור, שלא אפול ביד אויבי. **(ד-ה) בגיאי צלמות** – בארץ חשך; ועל מדבר זיף אמר (ראה ש"א כג,כ; ראה שו"ט כג,ו). כל 'צלמות' – לשון 'חשך' פרשו דונש בן לברט (דונש ע' 109). **שבטך ומשענתך** – ייסוריך שבאו עלי ומשען שאני בוטח על חסדך, שניחם **ינחמני** – שיהיו לי לסלוח עוןי ובטוח אני, **שתערוך לפני שלחן** – היא המלכות (ראה שו"ט כג,ו). **דשנת בשמן ראשי** – כבר נמשחתי על פיך למלך. **יכוננה** – שאר ארצות (ראה שו"ט **כד (א) לוי' הארץ** – ארץ ישראל. **תבל** – שאר ארצות (ראה שו"ט כד,ג). **(ב) על ימים יסדה** – שבעת ימים מקיפין ארץ ישראל וארבע נהרות: ירדן וירמוך, קרמיון ופוגה (ראה שו"ט כד,ו). **(ג-ד) מי יעלה בהר** **י'** – אע"פ שכל יושבי תבל שלו, אין הכל קְדֵי לקרב לפניי, אלא נקִי

ראב"ע

(ג) נפשי – הזכיר, כי הרועה לא ידפקנו להוליכו ממרעה אל מרעה בניחוץ, רק **נפשי ישובב**. וטעם **במעגלי צדק** – שלא יזליכנו על גבעות ועל עמקים. וכל זה – לא למעני הוא עושה, רק **למען שמו**, למען ספר

מסורה קטנה

יִנְחֵנִי בַּמַּעְגְּלֵי־צַדִּק לְמַעַן שְׁמוֹ: ^ב

כִּי־אַתָּה עֲמֻדֵי ^ג

הַמָּה יִנְחַמְנִי: ^ד

דַּשְׁנַת בַּשֶּׁמֶן וְאֲשֵׁי כוֹסֵי רוּיָה: ^ה

וְשִׁבְתִּי בְּבֵית־יְהוָה לְאַרְךָ יָמִים: ^ו

ג' ובטע'

תַבַּל וַיִּשְׁבִּי בַּהּ: ^ז

וְעַל־נְהוֹת יְכוֹנְנֶהָ: ^ח

וּמִי־יְקוּם בַּמָּקוֹם קְדָשׁוֹ: ^ט

תהלים

להכיר מעשיו; וזאת היא התפלה באמת, כי אז תבורד מבני אדם.

כד (א-ב) לדוד. לוי' הארץ ומלואה. כי הוא על ימים – בעבור שיש מקומות בארץ יקבלו כח עליון, כדרך "שער השמים" (בר' כח,יז), על כן החל לאמר: **לוי' הארץ**, בעבור "בהר יי'" (להלן,ג). וטעם **לוי' הארץ** – כי בדרך התולדת נבראה להיות תחת המים, ובחפץ השם יבש קצתה, והיא המחצה שהיא מגולה, על כן: **כי הוא על**. ויאמר רבי משה, כי פירוש **על** – כמו 'עם', כמו "ויבואו האנשים על הנשים" (שם' לה,כב); והטעם: שלא תהיה מתכבנת ישראל שיהיו אדם עליה, כי אם שיהיו טביבה **ימים ונהרות**. ובן בלעם אמר, כי הטעם – שאינה רחוקה מנהר או ים. **(ג) מי. הר יי'** – זה הר המורייה. וזה המזמור חברו דוד אחר דבר גורן ארונה היבטי (ראה דה"א כא,יח-כז). **ומי יקום** – הטעם: לדור בו.

רד"ק

ינהלני (ג) נפשי ישובב – יניה; כמו הרועה הטוב שלא יִנְעַע הצאן ולא ירחפם אלא ינהלם לאטם, "עלות ינהל", ו"בורועו יקבץ טלאים" (יש' מ,יא). **וישובב** – מענין "בשובה ונחת" (יש' ל,טו). **ינחני במעגלי צדק** – כמו הרועה הטוב, שלא ינהג הצאן בהרים ולא יטרידם מהר אל גבעה אלא במישור, **במעגלי צדק**, כן הוא **ינחני במעגלי צדק**; וכל זה **למען שמו**, לא שאני ראוי לכך. **(ד) גם כי אלך** – **גם** אם יקרה לי שאהיה במקום סכנה, שהיא דומה **לגיאי צלמות**. **וגיאי צלמות** הוא הקבר, שהוא מקום החשך, כמו שאמר: "בטרם אלך ולא אשוב אל ארץ חשך וצלמות" (איוב י,כא); לפיכך דמה הצרה לקבר, כמו שהיה דוד פעמים רבות בסכנה. אמר, כי מרוב בטחונו באל לא היה ירא שיבואהו **רע, כי אתה עמדי** – כי בטחתי **שאתה עמדי** כמו שאתה עם כל דורשיך. **שבטך ומשענתך, המה ינחמוני** – ובעבור שהמשיל האל לרועה אמר: **שבטך ומשענתך**, כי הרועה ינהג הצאן במטח אשר בידו, וישען עליו כשיעמד. ואמר: **המה** – אע"פ שהוא אחד, לפי שזכרו בשנים, 'שבט' ו'משענת'; וכן לדוד, חסד האל וצדקו היו לו שבת ומשענת וינחמוהו מכל צרה: השבט בלכתו והמשענת בעמדו. **(ה) תערך** – עתה השיב המשל למליצה, ואמר: **תערך לפני שלחן נגד צוררי** – שיראו בכבודי וירקב עצמם לקנאתם. **דשנת בשמן ראשי** – הדרשן הוא השומן והלחות, ואם יהיה הראש רשן, יהיה כן כל הגוף; ורצה לומר כי לא יחסר דבר, כי כל מה שהוא צריך יומץ לו האל. **כוסי רויזה** – שלם עם למי"ד הפעל, כי בלא הוראות למי"ד הפעל – "למען ספות הַרְבָּה" (דב' כט,יח); ופרושו: 'שְׂבַעָה', כלומר: שהגיאי מלאה לְעוֹלַם, ויהיו לעולם – שבעים השותים בה. וכל זה לרוב הטוב שנתן לו האל ולכל עמו. **(ו) אך טוב** – אני מודה לך בטובה שנתת לי עד היום הזה; **אך** זה אני מבקש ממך, **שירדפוני** טובך וחסדך **כל ימי חיי**, ולא יטרידוני מלחמות ועסקי העולם; שאוכל לנוח **בבית יי' לארץ ימים** ולהתבודד שם, ואביך לבי ומחשבותי לעבודתך ולייחורך. **ושבתי** – מענין "בשובה ונחת" (יש' ל,טו). או יהיה פירוש **ושבתי** – כמשמעו, רוצה לומר, שיתמיד הליכתי שם פעם אחר פעם. ופירוש **בבית יי'** – מקום הארון. ופירוש **לארץ ימים** – כמו שאמר: **כל ימי חיי**, אך היה מבקש שחיוו יהיו ארוכים לפי שנות האדם; וזה **לארץ ימים**.

כד (א) לדוד מזמור – זה **המזמור** חברו **דוד**, שיאמרו אותו כשיכניסו הארון לבית קדשי הקדשים. והיה זה אחר שהעלה עולה בהר המורי'ה, ונגלה אליו המקום וידע כי שם יהיה בית יי', כמו שכתוב בדברי הימים (ראה דה"א כב,א). ואמר: **לוי' הארץ ומלואה** – ואע"פ שכל **הארץ** היא **לוי'**, זה ההר נקרא "הר יי'" ו"מקום קדשו" (להלן,ג), כי הוא מקום הקדש באמת, כי הוא מכוון כנגד כסא הכבוד. **והארץ** היא כלל כל הארץ, כמו "את השמים ואת הארץ" (בר' א,א), **ותבל** היא מקומות היישוב; לפיכך אמר עם **הארץ; ומלואה**, ועם **תבל: ויושבי בה**. וכונן הארץ על ימים ועל נהרות (ראה להלן,ב) לצורך הברואים עליה, אבל זה ההר – לא כונן אותו לכל הברואים ואף לא לכל בני אדם, אלא ל"נקי כפים ובר לבב" (להלן,ד). והוא רזע יעקב שהם מבקשי יי', ונצטוו שיהיו נקיי כפים וברי לבב. ובין היו פעמים רבות, כמו בימי יהושע ובימי הזקנים אשר האריכו ימים אחריהו, כמו שאמר "ויעבדו... את יי' כל ימי יהושע" וגו' (שו' ב,ז); וכן בימי השופטים כל ימי השופטים, ובימי שמואל "וינהו כל בית ישראל אחרי יי'" (ש"א ז,ב), ובימי דוד ושלמה. וכן בימי שאר המלכים שהיו טובים. ולא נמצא טוב כזה באומה אחרת לעבוד את יי' יחד; לפיכך אמר, כי לא יעלה להר יי' הקדוש הזה כי אם דורשי יי', והם בית יעקב. ובדרש (שו"ט כד,ג): **לוי' הארץ ומלואה** – זה ארץ ישראל; "כי הוא על ימים יסדה...". (להלן,ב) – שיושבת על שבעה ימים ועל ארבע נהרות; שבעה ימים: ימא רבא, ימא דסכני, ימא דטבריה, ימא דמלחא, ימא דחולתא, ימא דשריאת, ימא דאספמיא; ועל ארבע נהרות: ירדן וירמוך, קרמיון ופיגא. **(ב) כי הוא על ימים יסדה** – ופירוש **על ימים ועל נהרות**: סמוך **לימים ונהרות**; כמו "יעליו מטה מנשה" (במ' ב,ב). ואמר, כי אין ישוב בעולם רחוק מן

הים שמנה עשר יום, וזה לתועלת הלחות לברואים. וכן הנהרות לתועלת הברואים, והוה שאמר "לשבת יצרה" (יש' מה,יח) – שכוון אותה כדי שיהיו היצורים בה. וטעם **כי הוא** – כי מתחלה לא נבראת כן, אלא להיותה כלה תחת המים, כפי הטבע שנתן בהם האל; כי המים היו טובבים אותה מכל צד, כמו שהאויר טובב המים מכל צד. והאש טובב האויר מכל צד. והנה הארץ תחת המים, והאל צוה שתהיה מחציתה האחת מגולה לשבת היצורים בה, ואמר: "יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה" (בר' א,ט); ולא עשה כן מתחלה, כדי להודיע כי הכל בידו, והופך הטבעים כרצונו. **(ג) מי יעלה** – שאין ראוי לכל אדם שיעלה בו, לפי

ר' ישעיה מטראני

(ג) נפשי ישובב – לשון מנוחה, כמו "בשובה ונחת תושעוך" (יש' ל,טו). **(ד) בגיאי צלמות** – כלומר: בתוך הצרות. **שבטך ומשענתך המה ינחמוני** – שאתה נוקם בהם מאויבי, ומתוך כך יש לי נחמה בהם. **(ה) דשנת בשמן** – כמו "ושמן על ראשך אל יחסר" (קה' טו,ח). **(ו) ושבתי** – כמו ושבתי, ונתחלפה התנועה.

כד (א) לוי' הארץ ומלואה. ראה דוד ברוח הקודש, שעתיד הבורא להחזיר את ישראל לגדולה ראשונה בימי מלך המשיח, ושעתידי לשפוט את העולם, כמו שנאמר ביזאל "וקיבצתי את כל הגוים והורדתיים אל עמק יהושפט ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל" (ד,ב); ועל זה חיבר דוד זה המזמור. ופתח בו: **לוי' הארץ ומלואה** – כלומר: כל העולם כולו שלו, ואין מי שיעכב על ידו במה שיעשה. **(ב) על ימים** – על התהום. **(ג) מי יעלה** – כלומר: מי יהיה ראוי **שיעלה בהר יי'** – דהיינו בהר ציון ובירושלם.

ר' מנחם המאירי

מי מנוחות ינהלני. וכן **ישובב** – מענין "שובה ונחת" (יש' ל,טו), כלומר: **ינהלני** לאטי וכפי כח הסבל (ע"פ נחמי' ד,ד). **ומעגלי צדק** – רוצה לומר: דרך ישר; כי **הצדק** והיושר – ענין אחד; וכאשר יפול לשון "יושר" לפעמים על יושר הדרך כמו ביושר ההנהגה, כאמרו "דרך ישר" (מש' יד,ב), ו"העקוב למישור" (יש' מ,ד); "ישרו בערבך" (שם,ג); "והדורים איישר" (יש' מה,ב) – כן הצדק. והוא כאלו אמר 'במעגלי יושר', רוצה לומר: במעברים ישרים. והוא גם כן דרך שלא ינהיג הצאן בהרים ובגבעות. ואמר: **למען שמו** – כלומר: לא שאני ראוי לכך. **(ד) וגם כי אלך בגיאי צלמות** – רוצה לומר: מקום הסכנות הגדולות שהם לרוב הצרה; ודומה בלשון ל"חשך וצלמות" (תה' קז,); . **לא אירא** שלא אנצל ממנה, כי ידעתי **כי אתה עמדי**. והמשל, שאף אם יבא לפעמים גזרה מדרך המערכת, **לא אירא ממנה**. ואמר: **שבטך** – כדרך הרועה שמנהיג הצאן במקלו; וישען על המקל, ולכן הוא קורהו 'שבט ומשען'. ואמר, שהנהגתו יתעלה והשגחתו ינחמוהו ויבטיחהו בתוך צרותיו. **(ה) ופירש עתה קשלו** ואמר: **תערוך לפני שלחן** – והוא משל 'נאות הרשא' (ראה לעיל,ב); כלומר, שתעליחני בעושר וכבוד ומלכות **נגד צוררי** – רוצה לומר: על אף האויבים. **ודשנת בשמן ראשי** – רוצה לומר: מלשון "דָּשַׁן וּשְׁמַן" (יש' ל,כג). **וכוסי רויזה** – רוצה לומר: מלאה ושבועה. והכל משל לתכלית הצלחת הגוף והממון **(ד)** וכן צריך שיהיה העוֹלָה שם נקי **כפים ובר לבב** – כלומר: זכאי במעשה ובמחשבה. **אשר לא נשוא לשוא נפשי** – זהו דבר האל; כלומר, שלא **נשבע** לשקר; ושבא כדרך "נשבע יי'... בנפשו" (יר' נא,יד). **ולשוא** – כמו 'בחנם'. **ולא נשבע למרמה** – הוא כענין שבועת שקר. והכתוב: **נפשו** – לרמוז, שאף **בנפשו** של נשבע **לא נשבע לשוא**. וישאר הצלחות העולם, שהוא השלימות הראשון. ותפול **רויזה** על הכוס – דרך הפלגה, כדרך הנאמר בהפכו "איפת רוון ועומוה" (מי' ו,י). **(ו)** ורמו אחר כן להצלחת הנפש. והתחיל בשלימות המדות; והוא אמרו: **אך טוב וחסד** – והם כלל כל המדות הטובות. **ירדפוני כל ימי חיי** – ולא אמר שהוא ירדפם, אבל שיהיה כל כך מוצן להם וּחֹפֵץ בהם, שהדבר דומה כאלו המדות הטובות נגרות אחריו ורודפות אותו. וכבר ביארנו כמיהו להפך: "יין ידליקם" (יש' ה,יא). ואחר כן רמו על ההצלחה האמתית, והיא שלימות השכל; והוא אמרו: **ושבתי בבית יי' לאורך ימים** – רוצה לומר: ואגוד, מלשון "שובה ונחת" (יש' ל,טו). או הוא לשון 'שיקח' ממש, שישוב העם למקום הקדש, רוצה לומר: ירושלים, ושם יעמוד **לאורך ימים** – רוצה לומר: כל ימי קצב העולם. **כד (א) לדוד מזמור לוי' הארץ ומלואה**. חבר זה המזמור, שיִאָמַר בעת שיכניסו הארון לבית קדשי הקדשים. ואמר: **לוי' הארץ ומלואה** – רוצה לומר: יהושׁב; והוא שפירש אחריו: **תבל ויושבי בה**. **(ב) כי הוא על ימים יסדה** – רוצה לומר: סמוך לים וסמוך לנהרות. ואמר: **יסדה** וכן **יכוננה**, כי לחות המים הכרחי ליושבי הארץ. **(ג)** ואמר, שעם היות הכל מעשי האל, **הר יי'** הוא הקדוש, ושמעטים הם העולים אליו.

^[1]